

I WOJNA ŚWIATOWA

Odtąd nie ma ani Strzelców, ani Drużyniaków. Wszyscy, co tu jesteście zebrani, jesteście żołnierzami polskimi. Znoszę wszelkie odznaki specjalnych grup. Jedyńm waszym znakiem jest odtąd orzeł biały. (...)

Żołnierze! Spotkał was ten zaszczyt niezmierny, że pierwsi pójdziecie do Królestwa i przestąpicie granicę rosyjskiego zaboru, jako czołowa kolumna wojska polskiego, idącego walczyć za oswobodzenie ojczyzny. (...) Patrzę na was, jako na kadry, z których rozwinąć się ma przyszła armia polska, i pozdrawiam was, jako pierwszą kadrową kompanię.

*Przemówienie Józefa Piłsudskiego do złączonych w kompanię kadrową oddziałów związków i drużyn strzeleckich.
3 sierpnia 1914 r., Kraków.*

Komisja Tymczasowych Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych, a od 30 listopada 1913 roku Komisja Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych - porozumienie polskich partii politycznych, działających w Galicji, zawarte 10 listopada 1912 roku w Wiedniu. KTSSN miała koordynować działania obozu niepodległościowego, a w razie wybuchu wojny - kierować powstaniem antyrosyjskim. W jej skład weszli przedstawiciele stronnictw: PPS i związanego z nią Związku Chłopskiego, PPSD, PSL, Polskiego Stronnictwa Postępowego, Narodowego Związku Robotniczego, Narodowego Związku Chłopskiego. Głównymi działaczami byli: Józef Piłsudski, Ignacy Daszyński, Witold Jodko-Narkiewicz, Władysław Sikorski, Walery Sławek, Hipolit Śliwiński, Leon Wasilewski. Z połączenia KSSN z lwowskim Centralnym Komitetem Narodowym powstał 16 sierpnia 1914 roku Naczelny Komitet Narodowy. Miała to być reprezentacja polityczna stronnictw politycznych w Galicji oraz najwyższa instancja w zakresie wojskowej i skarbowej organizacji polskich sił zbrojnych. Na czele Departamentu Wojskowego stanął Władysław Sikorski. NKN uzyskał zgodę od władz austriackich na utworzenie Legionów Polskich.

Wymarsz Pierwszej Kompanii Kadrowej do Kongresówki. Sztab oficerów legionowych z komendantem J. Piłsudskim.
Ze zbiorów NAC

Żołnierze Pierwszej Kompanii Kadrowej.
Ze zbiorów NAC

Celem **Polskiej Organizacji Wojskowej** była walkę o niepodległość Polski i przygotowanie kadr dla jej przyszłej armii. Organem kierującym POW była Komenda Naczelna, podporządkowana J. Piłsudskiemu. Pierwotnie POW działała na terenie zaboru rosyjskiego, pod koniec 1914 r. powstały również oddziały w Petersburgu i Kijowie. Zorganizowano także Oddział Lotny Wojska Polskiego.

Po opuszczeniu Królestwa Polskiego przez wojska rosyjskie część członków POW ujawniła się i weszła w skład I Brygady Legionów. Większość pozostała jednak w konspiracji. W lipcu 1916 r. organizacja działa również w Galicji. Po kryzysie przysięgowym w lipcu 1917 r. obok Piłsudskiego aresztowano także wielu członków Organizacji.

Po rewolucji lutowej w Rosji najgroźniejszym przeciwnikiem w walce o niepodległość Polski stały się dla POW państwa centralne. Organizacja ponownie musiała zejść do podziemia. W deklaracji programowej POW z tego okresu nie wspomniano już o współpracy z legionowymi formacjami Polskiego Korpusu Posiłkowego. POW unikała tym bardziej współdziałania z Polską Siłą Zbrojną.

Stan liczebny POW w październiku 1918 r. wynosił blisko 30 tys. członków, w tym w Królestwie Polskim ponad 20 tys. W lutym 1918 r. budowę POW zaczęto również w zaborze pruskim.

Latem 1918 r. POW zintensyfikowała działania dywersyjne, polegające nie tylko na uszkodzeniach mostów, torów kolejowych czy linii telefonicznych, ale miały również charakter akcji zbrojnych przeciwko funkcjonariuszom policji, konfidentom oraz wojskowym patrolom na terenie niemieckiej okupacji.

16 października 1918 r. warszawska Komenda Naczelna zorganizowała kilkanaście zamachów na niemieckie patrole i posterunki policji. Prowadzone były również akcje bojowe na obszarze okupacji austriackiej w celu zdobycia broni i pieniędzy na działalność organizacji.

W październiku i listopadzie 1918 r. POW aktywnie uczestniczyła w przejmowaniu władzy na ziemiach polskich, a także brała udział w masowej akcji rozbrajania niemieckich żołnierzy na ziemiach Królestwa Polskiego. W grudniu 1918 r. POW weszła w skład powstającego Wojska Polskiego.

W momencie wybuchu wojny - 28 lipca 1914 roku - Józef Piłsudski opowiedział się po stronie państw centralnych. 2 sierpnia uzyskał zgodę na mobilizację oddziałów strzeleckich od wojskowych władz austriackich. 6 sierpnia z krakowskich Oleandrów wyruszyła 1 Kompania Kadrowa, będąca załóżkiem Legionów. Byli to słuchacze szkół oficerskich Związków Strzeleckich i Polskich Drużyn Strzeleckich. Kompania wkroczyła na teren Królestwa, do Kielc w celu wywołania ogólnonarodowego powstania i następnie utworzenia w Warszawie powstańczego rządu. Kadrowka nie napotykała jednak żadnego oporu, przez mieszkańców strzelcy przyjęci zostali wrogo. Chętnych do udziału w powstaniu nie było.

Niedługo potem - 27 sierpnia 1914 roku powstały Legiony - Zachodni w Krakowie i Wschodni we Lwowie. W miarę napływu ochotników uformowano trzy brygady Legionów Polskich, Pierwszą dowodził Józef Piłsudski. Kiedy państwa centralne po zajęciu Królestwa Polskiego dalej milczały w sprawie przynależności ziem polskich, Piłsudski wstrzymał zaciąg do Legionów i zaczął rozbudowywać utworzoną przez siebie 8 września 1914 r. tajną Polską Organizację Wojskową (POW). 20 września 1916 r. Legiony przeformowano w Polski Korpus Posiłkowy.